

**BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINING
RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI VA FIKRLASH
JARAYONI**

Ulug'nazarova Barchinoy Nortoqi qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, 1-bosqich
magistranti

Telefon: +998 88 167 24 25

Email: ulug'nazarovabarchin@gmail.com

***Annotatsiya** Ushbu maqolada boshlang'ich sinfi o'quvchilarining psixologik-pedagogik rivojlanish xususiyatlari va ularning fikrlash jarayoni ilmiy asosda tahlil etilgan. Tadqiqotda kuzatuv, suhbat, psixologik testlar va ilmiy adabiyotlar tahlili kabi metodlardan foydalanildi. Maqolada o'quvchilarning fikrlash faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar, tafakkur turlarining rivojlanish bosqichlari va ta'lim jarayonida qo'llanilishi mumkin bo'lgan metodik yondashuvlar yoritilgan. Natijalar o'quvchilar bilan individual ishlash, ularning fikrlashini faollashtirish va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda muhim ahamiyatga ega.*

***Kalit so'zlar:** boshlang'ich ta'lim, fikrlash jarayoni, psixologik rivojlanish, tafakkur, pedagogik metodlar, o'quvchi faoliyati, o'yin texnologiyasi, individual yondashuv*

Kirish

Ta'lim tizimining boshlang'ich bosqichi o'quvchilarning keyingi bosqichlarda muvaffaqiyatli o'qishi uchun poydevor yaratadigan davr hisoblanadi. Bu davrda bola shaxs sifatida shakllana boshlaydi, atrof-muhitga bo'lgan munosabati o'zgaradi va ijtimoiy muhitda faol harakatlana boshlaydi. O'quvchilar fikrlash, eslab qolish, xotira, tasavvur va tafakkur jarayonlari orqali bilimlarni o'zlashtiradi. Ayniqsa, fikrlash jarayoni ularning muammolarga yondashuvi, mustaqil qaror qabul qilishi va intellektual o'sishining asosiy ko'rsatkichidir.

Shu sababli, boshlang'ich sinfi o'quvchilarining fikrlash jarayonini chuqur o'rganish, ularda qanday tafakkur turlari shakllanayotganini aniqlash, o'qituvchilarning individual yondashuvni tanlashlarida muhim ahamiyatga ega. Maqolada aynan shu masalalar yoritilib, ilmiy-nazariy va amaliy tavsiyalar beriladi.

Metod

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Kuzatuv: maktablarda olib borilgan dars jarayonlari asosida o'quvchilarning darsdagi ishtiroki, faolligi va muloqot ko'nikmalari kuzatildi.
- Suhbat: o'quvchilar, ularning ota-onalari va boshlang'ich sinf o'qituvchilari bilan muloqot o'tkazilib, bolalarning o'quv faoliyati, fikrlash uslubi haqida ma'lumotlar yig'ildi.
- Psixologik testlar: Jean Piaget va Lev Vygotskiy konsepsiyalariga asoslangan testlar yordamida fikrlash bosqichlari aniqlandi.
- Ilmiy adabiyotlar tahlili: mazkur mavzuga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ishlari o'rganildi va tadqiqotga ilmiy asos yaratildi.

Natijalar

Tahlil qilingan ma'lumotlar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlashi konkret-obrazli shaklda bo'ladi. Bu bosqichda ular abstrakt tushunchalardan ko'ra real predmetlar asosida fikr yuritadilar.
2. O'yin faoliyati ularning tafakkurini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. O'yinlar orqali o'quvchilar tushunchalarni chuqurroq anglaydilar.
3. Ularning fikrlashi muayyan tajriba va amaliy mashg'ulotlar orqali shakllanadi. Amaliy topshiriqlar o'quvchining aqliy faolligini oshiradi.
4. Ijtimoiy muhit, oiladagi tarbiya, tengdoshlar bilan muloqot o'quvchilarning fikrlash jarayoniga bevosita ta'sir qiladi.
5. Darsda vizual vositalar, tasvirlar, interaktiv texnologiyalardan foydalanish bolalarning idrok va xotirasini mustahkamlashga yordam beradi.

Munozara

O'quvchilarning tafakkur darajasi ularning yoshiga va psixik rivojlanish sur'atiga bog'liq. Bu yoshda ularning asosiy tafakkur turi – aniq-amaliy tafakkur bo'lib, bunda ular konkret misollar, obrazlar yordamida tushunchalarni shakllantiradilar. Shuningdek, o'quvchilarda mustaqil fikr yuritish qobiliyatini

shakllantirish uchun Vygotskiyning 'yaqin rivojlanish zonasi' nazariyasi muhim ahamiyatga ega.

Zamonaviy ta'limda bolalarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun multimediya vositalari, o'yinli metodlar, loyiha asosida o'qitish, problemali topshiriqlar kabi ilg'or yondashuvlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, individual yondashuv, ya'ni har bir o'quvchining shaxsiy rivojlanish darajasiga mos topshiriqlar berish samaradorlikni oshiradi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash jarayoni ularning shaxsiy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Mazkur maqolada o'rganilgan fikrlar asosida quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

- Darslarda ko'rgazmali vositalar, rasmlar, jadvallar va o'yinlardan keng foydalanish;
- Har bir o'quvchining shaxsiy imkoniyatlarini inobatga olib, differensial yondashuvni qo'llash;
- Bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiruvchi topshiriqlarga ko'proq e'tibor qaratish;
- Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning idrokini faollashtirish.

Shunday yondashuvlar boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirib, o'quvchilarning kelajakdagi intellektual salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy, L.S. "Psixologiya rivojlanishining asoslari". – Moskva: Pedagogika, 1984.
2. Piaget, J. "Child's Conception of the World". – New York: Littlefield Adams, 1951.
3. Mahkamova G.X. "Boshlang'ich ta'lim psixologiyasi". – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.

4. Nazarova D. “Fikrlash jarayoni va pedagogik yondashuvlar”. – “Ta’lim va innovatsiya” jurnali, 2021.
5. G‘ofurov O. “Psixologiya asoslari”. – Toshkent: O‘zbekiston, 2019.
6. Xolmatova M. “Boshlang‘ich sinf pedagogikasi”. – Samarqand: 2022.
7. Abdukarimova N. “Fikrlash psixologiyasi”. – Toshkent: Ilm Ziya, 2021.
8. Rahimov O. “Ta’limda zamonaviy metodlar”. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2023.